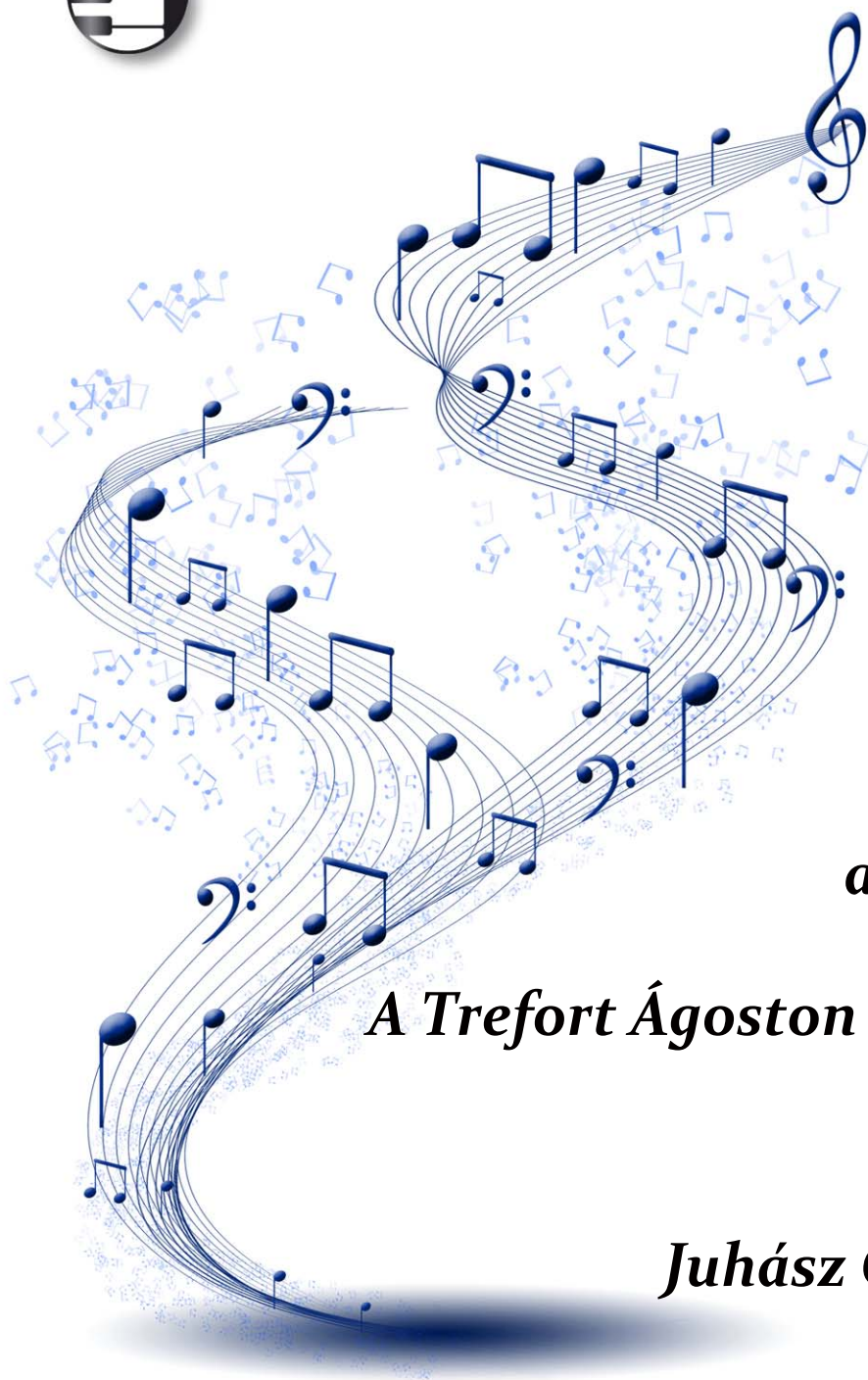

OPUS

Etűdök az ének-zene tanításához

összeállította: *Király Katalin*

2012

12

*A Magyar Kórusok
Napja*

*Ünnepi szokások
adventtől karácsonyig*

A Trefort Ágoston Fiúkórus bemutatása

Zenei kincskereső

Juhász Gyula: Karácsony felé

Opus 12

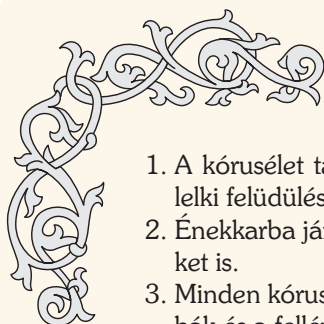
Etűdök az ének-zene tanításához

KIRÁLY KATALIN

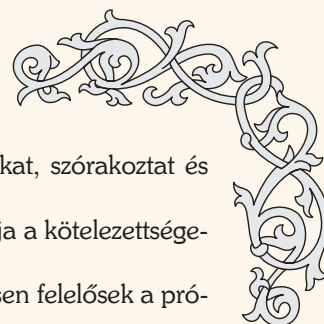
A MAGYAR KÓRUSOK NAPJA – december 16.

Az iskolák életében minden tanévben a decemberi hónap a legsűrűbb, különösen az ének-zene tanárok részéről. Hangversenyek, kisebb és nagyobb ünnepeken való fellépések tarkítják a naptári év utolsó heteit. Kizárólag az a diák énekel szívesen az énekkarban, akik önszántából vállalkozott e lelket formáló feladatra. Azonban mégis azt javaslom, hogy erősítsük hitüket és elhivatottságukat, különös tekintettel A Magyar Kórusok Napján egy rendkívüli összejövettel, ahol kedvükre énekelhetnek mindent, ami jólesik!

Indítsunk el egy közös gyűjteményt, amelybe minden próbán bekerül egy olyan szabály, ami azt üzeni: a kórusban való munka nem csak szórakozás, hanem egyben komoly, felelősséget jelentő munka is!

Énekkarosok Kódexe

1. A kórusélet tanít, zenei műveltséget nyújt, összetartja a barátokat, szórakoztat és lelki felüdülést is jelent.
2. Énekkarba járni nem kötelező, azonban aki belép, önként vállalja a kötelezettségeket is.
3. Minden kórustag egyformán fontos tagja az énekkarnak, s közösen felelősek a próbák és a fellépések sikeréért.
4. Kizárólag a tapintatos, fegyelmezett és alkalmazkodásra, beilleszkedésre képes emberek valók a kórusba.
5. Minden énekesre szükség van, de senki sem pótolhatatlan. Ha mindenki úgy gondolkodna, hogy „nélkülem is megszólal a mű”, akkor előbb-utóbb feloszlana a kórus.
6. Elsődleges szabály a pontosság. Ne az utolsó pillanatban érkezz a próbára, a szereplésre!
7. A későn érkezők hátráltatják az együttes eredményes munkáját.
8. Késésed és hiányzásod okát mindig beszéld meg a karnagyoddal! Így bizonyíthatod a megbízhatóságodat, felelősségérzetedet, s hogy mindig lehet rád számítani.
9. A próbák idején, a tanulás fázisában add át magad a motívumonkénti megismerés folyamatának, majd a megszületett mű első felcsendülő varázsának!
10. A mű kezdésekor ne várj a szomszédodra! A kórusban való éneklés egyik legnagyobb művészete a halk és pontos kezdés, a precíz belépés.
11. A jó énekesnek sohasem hallatszik ki a hangja, hanem beleolvad a többségébe. Mindig úgy kell énekelni, hogy a kórus kórus, tehát egységes maradjon. Ezért ne feledd: az énekkarban nincsenek vezető énekesek, hanem csak egymást kiegészítő szólamok!
12. Forte éneklésekor se kiabálj, ne ordítozz! Erőtéljes, telt hangzásodat természetes technikával mutasd meg!
13. A korrekt kórustag örömmel fogadja a hangjával, vagy éneklési technikájával kapcsolatos tanácsokat. Fogadd nyitottan, ha jó szándékúan szeretnének segíteni, s felhívják a figyelmedet egy esetleges rossz beidegződésre! Kérlek, ne sértődj meg!
14. Legyél fegyelmezett! A kóruspróbán való beszélgetés, sugdolózás, nevetgélés akadályozza a minőségi munkát!
15. AZ ELHIVATOTT KÓRUSTAG A MAGYAR KÓRUSKULTÚRA APOSTOLAKÉNT TELJESÍT MISSZIÓT!

– januárban folytatjuk –

SZABÓ VIOLA – AZ ESZTERHÁZY KÁROLY FŐISKOLA OKTATÓJA

FOLKLÓR – Ünnepi szokások adventtől karácsonyig

Az **ünnep** különleges időszak, ilyenkor a közösség megszokott életritusa megváltozik, a napi munka mellett teret kapnak az ünnepi cselekmények. Az ünnepek vigalommal, áldomással, ajándék osztásával járnak, középpontjukban azonban az a cselekménysor áll, amely az ünnep fő gondolatait jeleníti meg, és amelyben szerves egységet alkot a költészet, dráma, mozgás, látványosság és a zene. A téli napforduló körüli mágikus szertartások mögött az a mély meggyőződés lappang, hogy bizonyos szövegek elmondásával, vagy eléneklésével biztosítani lehet az egészséget, bőséget, az állatok szaporodását, megmaradását.

Advent a karácsonyra való előkészület ideje, az egyházi év kezdete, mely az András napjához (nov. 30.) legközelebb eső vasárnapkal kezdődik. Ebben az időszakban az Úr érkezését várják, lakodalmat vagy táncmulatságot ilyenkor nem tartottak. Némely vidéken az advent kezdetét a gyerekek kántálása jelezte, akik házrólháza járva a Jézus közelgő születését hírül adó énekeket énekelnek az ablakok alatt, amelyért azután ajándékot kapnak. Az adventi énekek egy része gregorián előzményekből alakult ki, míg mások valamivel újabbak és nyugatról kerültek hozzánk.

Luca napja (dec. 13.) – a téli asszonyi ünnepek közül ez a legjelentősebb. Számos tilalom, hiedelem, valamint **jósló** és **varázsló** eljárás fűződik ehhez a naphoz. Tilos pl. varrni, fonni, nehogy bevarrják a tyúkok fenekét. Ha valaki ezt megszegi, akkor Luca megbünteti: hozzávágja az orsót vagy kóccá változtatja a fonalat. Ugyanakkor szabad babot fejteni vagy tollat fosztani, sokat ülni, hogy a tyúkok jó tojók legyenek. A jósló, varázsló eljárásokra példa, hogy Luca-nap és karácsony között a lányok cédulákra férfineveket írnak, abból egyet minden nap elégetnek, és ami a végére marad, az lesz a jövődöbéli neve. Ehhez a naphoz fűződik a búzahajtás (ha a csíráztatott búza karácsonyra kizöldül, jó lesz a termés) és a Luca-kalendárium készítése is (a karácsonyig tartó 12 napból jósolnak az elkövetkező hónapok időjárására). A boszorkányok felismerésére készül a **lucaszék**, amelynek Luca napjától karácsony estéig kell elkészülnie. Az éjféle misén vagy a keresztúton erre állva lehet felismerni a szarvat vagy agancsot viselő boszorkányt. Ezután ajánlatos menekülni, és közben mákot szórni az útra, ezt ugyanis a boszorkány köteles összeszedni. Az ország nyugati felében kislányok járnak **lucázni**, **kotyolni**. Szalmát vagy fát visznek magukkal, s arra térdelve adják elő refrénes ütempáros éneküket, bőségvarázsló mondókaikat.

Karácsony – XIII. Gergely pápa naptárreformja (1582) előtt karácsonykor kezdődött az év, ezért találunk évkezdő jellegű szokásokat karácsonykor és újévkor egyaránt. Olyan mágikus jellegű rítusok jellemzik ezt az időszakot, mint a **karácsonyi asztal készítése** (pl. a karácsonyi abrosznak varázserőt tulajdonítottak, azt később sütő- vagy vetőabrosznak használták, az asztal alá gabonát tettek, a jó termés és bőség biztosítása érdekében stb.), vagy a pásztorok **karácsonyi vesszőhordása**. (Az ország sok részében karácsony böjtjén a csordás egy csomó vesszővel járta végig azokat a házakat, ahol tehenet tartottak. A gazdasszony annyi vesszőt húzott ki ebből, ahány tehen volt a háznál, és megcsapkodta a csordás lába szárát, az pedig ugrándozva kiáltotta: „ugró legyen a kisborjú!”).

Karácsony vigiliáján (előestéjén), vagy néhány nappal előtte szokás volt az **ostyahordás**. A tanító az iskolás gyerekekkel küldött ostyát minden családnak, akik ennek fejében terményt és pénzt gyűjtöttek a számára. Egyes helyeken gonoszúzó erőt tulajdonítottak a karácsonyi ostyának és eltették. Ugyancsak karácsony előestéjén, Ádám-Éva napján került színre a **paradicsomjáték**, amely a bűnbeesés történetét foglalja párbeszédbe. A középkori misztériumjátéknak kedvelt jelenete volt ez, s gyakran passióval, illetve a feltámadással ért véget, bemutatva így a megváltás történetét.

A karácsonyi ünnepkörhöz tartoznak az **István- és János-napi** köszöntők, december 26–27-én. Szövegeik részint népi eredetűek, részint műköltői alkotások, dallamaik középkori előzmények után a XVI–XVII. században fejlődtek ki.

A muzsikáló karácsonyfához tartozó feladat a 6. osztályos tankönyv 9. oldalán található

Betlehemezés – a legjelentősebb dramatikus népszokásunk, mely Jézus születését jeleníti meg, régi kultúránk sok más elemét is magába olvasztva. Így a pogány alakoskodások, középkori misztériumjátékok és diák ünnepköszöntők emléke egyaránt tovább él ebben a szokásunkban. Középpontjában a kifordított bundát viselő pásztorok párbeszédese, énekes, táncos játéka áll, fő kelléke pedig a jászol vagy a templom alakú **betlehem**. Egyes vidékeken szokásban volt a bábtáncoltató betlehemezés is.

Pásztorok öltözött fiúk

Főbb jelenetei:

1. Mária és József szálláskeresése
2. Pásztorok a mezőn
3. Híradás, pásztorok a kisdednél
4. A szereplők jutalmat kérnek szolgálatukért
5. Elköszönés, jókívánások

A betlehemesek sokféle zenei stílust képviselnek, egységüket bizonyos mértékig legrégebb karácsonyi énekeink egyike, a „Csordapásztorok” kezdetű biztosítja, amely minden típusban kimutatható.

Regölés – a téli napforduló pogánykori emléke, legények és házasemberek termékenység-, bőség- és párokat összevarázsló köszöntő, adománygyűjtő szokása. Fő időpontja István vértanú napja (dec. 26.). Hagyománya, szövege és dallama legtovább a Dunántúlon és Udvarhelyszéken maradt fenn. A dunántúli regösök zajkeltő eszközökkel, köcsögdudával, láncos bottal, csengővel, furulyával felszerelve keresik fel elsősorban a lányos házakat.

Jellegzetes részei:

- engedélykérés, beköszönés,
- szarvasének,
- bőségkívánás,
- párok összeregölése.

A **regös ének** ütempáros dallama a honfoglalás előtt alakult ki, jellegzetes alkotóeleme a felugró ún. regös kvint és az állandó szöveget és dallamotívumokat tartalmazó refrén. A dunántúli regöléssel rokon szokás a moldvai csángók **hejgetése**. Célja a gabona, a kenyér mágikus úton való biztosítása. Résztvevői legények, akik lányos házaknál mondják el a búza élettörténetét a vetéstől a kész kenyérig. A mondókát ostorcsattogás, harangszó, furulya, dob és a köcsögdudához hasonló „bika” kíséri.

Felhasznált irodalom

- [1] Dömötör Tekla: Magyar népszokások
- [2] Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások
- [3] Paksa Katalin: Magyar népzene-történet; Magyar népi énekiskola I.
- [4] Dobszay László: A magyar dal könyve; Magyar zene-történet
- [5] Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv

SURINÁSNÉ TÓTH OLGA – ÉNEK-ZENE TANÁR, KARNAGY, BÉKÉSCSABA

KARBAN A KÓRUSOM – Trefort fiúkórus

Magyarországon a kórusmozgalomnak komoly hagyományai vannak. A Kodály Zoltán zenetudósunk által kidolgozott és róla elnevezett oktatási módszer Angliától Japánig ismert és alkalmazott a szakemberek körében. A XX. század végére, a XXI. század elejére ez a mozgalom vesztett erejéből és lendületéből. A szakma véleménye is az, hogy egyre nehezebb a fiatalok, még kevésbé a szakképző iskolások és nem utolsó sorban a fiúk közül olyanokat találni, akik önként, szívesen és élményszerűen énekelnek közösségben.

33 éves zenepedagógusi tapasztalatom alapján mondhatom, hogy nem lehetetlen, sőt lehetséges az ilyen fiatalok köréből is kórustagokat toborozni, csak meg kell találni azokat a motivációs tényezőket, amelyek segítségével fel lehet kelteni, és folyamatosan ébren lehet tartani az érdeklődésüket.

A Békéscsabai Központi Szakképző Iskola és Kollégium Trefort Ágoston Műszaki Tagiskolájában szakközépiskolai és szakmunkás tanulók képzése folyik. Az intézményben, 1999-ben megalakuló Trefort Fiúkórus azóta is, így napjainkban is folyamatosan működik.

BÉKSZI Trefort Ágoston Műszaki Tagiskola Kórusa – Békéscsaba.
Karnagy: Surinásné Tóth Olga

Kezdetben csak egyszerűbb művek előadására vállalkoztunk, mára azonban kibővült a repertoárunk, és többszámú, igényesebb művek bemutatására is képesek vagyunk. A fiúkórus jellegéből adódóan a legtöbbet és legszívesebben énekelt kórusműveink magyar zeneszerzők (Kodály Zoltán, Bartók Béla, Bárdos Lajos, Karai József, Vavrincz Béla) népdalfeldolgozásai, katonadalok, tréfás bortalok. Természetesen emellett világi és egyházi műveket, valamint más népek dalait is szívesen énekeljük.

Eredményeink nem csekélyek, hiszen 12 alkalommal nyertük el az arany fokozatot az Éneklő Ifjúság minősítő hangversenyein, megtiszteltetésként éltük meg, amikor átadták az Év Kórusa díjat, s számos elismerésben volt részünk a különböző országos fesztiválokön való fellépésünket követően.

Itt mondok köszönetet a Trefort iskola Vezetőinek, Pedagógustársaimnak, a Támogatóinknak, a Szülőknek s a Fiúknak, akik hitüket és hangjukat adták a produkciókhoz, a szólamokhoz, azaz valamennyi kórustagnak, akikkel együtt dolgozhatunk s szórakozva tanulhatunk!

Sokféle részögösről – 1548

Tinódi Lantos Sebestyén

1. Sok ré-szö-gös, hall - gas-sá - tok er - köl-cső - tö-ke-t,

Is - ten el - len ré - szög-ség - ben ti vét-kő - tö-ke-t,

Mert gyakor - ta fe - lej-ti - tők ti Is-ten - tö-ke-t.

2. Íme elrejtőztenek volt az vígságtévők
Lantosok és hegedősök, kiknek bor lelkök,
Csak borért is elzörgetnek néha szegényök.

korabeli boroskupa

A dal a 6. osztályos tankönyv 54. oldalán található

Zenei kincskereső

1. Mi a különbség a piano és a pianino szavak jelentése között? (*piano: dinamikai szakkifejezés, jelentése: halkan; pianino: billentyűs, függőleges testű hangszer.*)
2. Melyik magyar kórusmű kezdődik így: „Bárcsak régen fölébredtem volna!” (szerző, cím)? (*Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc*)
3. Tudod-e folytatni? „Mellette vagyon az édesanyja, Mária, Mária...” (*Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik szent Fia, szent Fia.*)
4. Melyik évben komponálta Kodály Zoltán az „Adventi ének” c. vegyeskari művét? Segítség: ebben az évben alakult meg a NATO. (*1949-ben*)
5. Kinek lesz koncertje 2012. december 9-én a Papp László Budapest Sportarénában, s mi a koncert címe? Segítség: közreműködik a Budafoki Dohnányi Zenekar; az előadás amerikai rendezői: Céline Dion és az Il Divo. (*Havasi Balázs; Symphonic Concert Show*)

Szájjal festette: S. Zafred

Juhász Gyula: Karácsony felé

Szép Tündérország támad föl szívemben
Ilyenkor decemberben.
A szeretetnek csillagára nézek,
Megszáll egy titkos, gyönyörtű igézet,
Ilyenkor decemberben.

...Bizalmas szívvel járom a világot,
S amit az élet elvágott.
Behegesztem a sebet a szívemben,
És hiszek újra égi szeretetben,
Ilyenkor decemberben.

...És valahol csak kétkedő beszédet
Hallok, szomorúan nézek,
A kis Jézuska itt van a közelben.
Legyünk hát jobbak, s higgyünk
Rendületlen,
S ne csak így decemberben.

Da Capo al Fine: 2012 decemberében